

B. D. Poppen

Het bestek van de Zuiderwatermolen in Hoogkerk

in 1798 voorgenomen en in 1800 gebouwd

Aan het begin van de 19^e eeuw stonden rond Hoogkerk een kleine twintigtal watermolens. Twee hiervan bemaalden grote gebieden, ruim 2000 grazen groot,¹ ten noorden en ten zuiden van het Hoendiep.

De oudste was de poldermolen 'De Oude Held' of 'Noorderwatermolen'. Een achtkante rietgedekte grondzeiler op een stenen onderstuk. De roeden hadden een vlucht van 80 voet [23 m] en de molen was uitgerust met twee schroeven. Hij bemaalde de polder 'De Oude Held', groot 693 ha en opgericht in 1797.

Deze molen werd gebouwd in 1797 en in april 1883 afgebroken, doordat de bemaling werd overgenomen door een stoomgemaal. De standplaats was 1,2 km ten noordwesten van de kerk aan de oostzijde van het Aduarderdiep, aan de Klieve 'boven het Klievediep'; 800 m ten zuidzuidoosten aan de oostzijde van het Aduarderdiep.

Een jaar later, in 1798 werd besloten tot de bouw van de 'Zuiderwatermolen', eveneens een achtkante grondzeiler met een vlucht van 80 voet. Ook deze molen werd uitgerust met twee schroeven.

De molen bemaalde de Zuider Molenpolder (Middenpolder), sinds 1882 genaamd 'De Verbetering' op het Eelderdiep, groot 1009 ha. Deze laatste polder werd door een stoomgemaal bemalen en bediende de 'Landerijen ten zuiden van het trekdiep buiten de A-poort'.

De molen werd in 1800 gebouwd en deed dienst tot 1882. In dat jaar werd hij voor afbraak verkocht voor f 555,00.

Het achtkant werd waarschijnlijk gebruikt voor de bouw van een molen in Zuidwolde.

De standplaats was 1,5 km ten zuidzuidoosten van de spoorbrug; 1,7 km ten zuiden van de kerk van Hoogkerk en 400 m ten oosten van 'Blink'.

De nu nog aanwezige watermolen 'De Jonge Held', zie foto hierboven, heeft als standplaats 1,3 km ten noorden van Leegkerk, 800 m ten oosten van het Aduarderdiep en ca. 100 m ten zuiden van de Frieschestraatweg en 800 m ten oostzuidoosten van de Nieuwe Klapbrug.

Deze molen werd gebouwd in 1829. Hij is uitgerust met een schroef en bemaalde de polder 'De Jonge Held', groot 457 ha en opgericht in 1829.

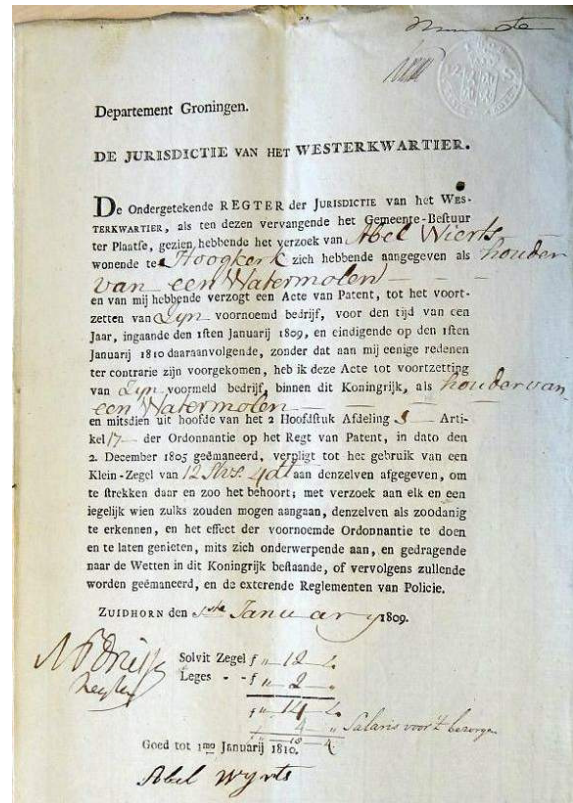
De molen wordt regelmatig door een vrijw. molenaar in bedrijf gesteld.

Alle drie vermelde molens komen voor op de stafkaart van 1854.²

Historicus Harry Perton ontdekte in het archief van het Waterschap Noorderzijlvest te Groningen, enige gegevens over één van de eerste mulders op de Zuiderwatermolen, namelijk Abel Wierts, ook wel geschreven als Wijrts, Wyrts en Wiertsema.

Dat Abel watermulder was op de Zuiderwatermolen blijkt o.a. uit het patent voor het mogen uitoefenen van een beroep. Het patent, zie de foto van Harry Perton hiernaast, werd in 1809 verstrekt door de rechter van het Westerkwartier, die hierbij optrad als plaatsvervanger van een (afwezig) gemeentebestuur. Volgens het stuk, dat zich in het polderarchief bevindt, was Abel 'houder van een watermolen' in Hoogkerk. Edoch, Abel was geen eigenaar maar slechts de door de ingelanden aangestelde volmachten in het najaar van 1807 benoemde watermulder. Zij betaalden wellicht ook de veertien stuivers, die voor dit patent moesten worden betaald.

Als 'maalloon' ontving Abel een bedrag van een rijksdaalder per week.³

De transcriptie van het bestek van de 'Zuiderwatermolen' opgemaakt in 1798.⁴

Bestek van een watermolen met 2 schruiven zullende zijn een Agtkant van 80 voet vlugt [23 m] onder wijd in zijn tavelment 28 voet [8,40 m], boven 16½ voet [4,95 m] Groninger maat.⁵

(1798)

Acti 1.

oostzees Greinen Houd			
8 onderste Tavelmentstukken ⁶	5 en 14 dm	Lang	14 v
8 bovenste dito	6 en 15	-	9½ voet
8 hoekken daarin	6 en 8	-	2½ voet
8 Stijlen onder 14 en 14 boven	12 en 13	-	33½ voet
4 onder kruisbalken	12 en 13	-	23½ voet
4 dito	11 en 12	-	20 voet
4 dito	10 en 11	-	17 voet
8 Corbeels	11 en 12	-	9½ voet
8 dito	10 en 11	-	8 voet
8 dito	9 en 10	-	6½ voet
8 Banden	6 en 8	-	9½ voet
8 dito	5 en 7	-	8 voet
8 dito	5 en 6	-	6¾ voet
16 Kruisstukken	6 en 8	-	13 voet
16 dito	5 en 7	-	11 voet
16 dito	4 en 6	-	9½ voet
16 Hondsoeren	4 en 6	-	4½
8 opgande regels in de kruissen	4 en 5	-	10 voet
8 dito in de middelste lag	4 en 5	-	9½ voet

8 dito in de bovenste lag	4 en 5	-	8 voet
2 Scheerbalken	9 en 10 delen	Lan	22½ voet
8 Scheggen boven 10-12 onder	2 en 12	-	5¼ voet
8 Uittimmering manties	6 en 8	-	2½ voet
8 Stijlties	6 en 8	-	5½ voet
8 dito Stijltjes onder de Reidborden	4 en 6	-	5¼ voet
4 Cosijn Stijlen	4 en 6 saam	-	26 voet
2 Hoofden daartoe	6 en 4	-	8 voet
8 Reidborden	3 en 12	-	12½ voet
8 Anlopers	4 en 6	-	9 voet
8 dito Anlopers daarop	4 en 6	-	8 voet
2 Glasvensters van 9 ruiten ijder Ruid	7 en 9 dm		
Plm 2000 Latte op het agtkant	1½ en 2½ dm		
850 Voet Latte op de kap	1½ en 2½ dm		
700 Voet Renklatten	¾ en 5/4 dms		

Arti 2

Plm 4000 bos Overijssels reit tot dekken

Eikenhoud tot de Kap.

Een kruiring	8 en 9	Lang	56 voet
Een Nootring	4 en 11	-	50 voet
24 Beuken Nooten	4 en 4	-	11 dm
Een kuip	6 en 12	-	62 voet
Een Spantring	4 en 6	-	48 voet
2 Voeghouten voor 15 en 16 agter	13 en 14	-	20½ voet
Een Windpeul	15 en 17	-	11½ voet
Een Penbalk	15 en 15	-	10½ voet
Een Stormbalk	10 en 12	-	10¼ voet
Een Kalf	11 en 14	-	6 voet
Een Lange Spruit	13 en 13	-	38 voet
Een Slothoud	5 en 7	-	4 voet
Een Korte Spruit	12 en 12	-	21 voet
Een Asse voor 30 en 30 agter	24 en 24 dm	Lang	25 voet
2 manties op de Wintpeul	7 en 8	-	5½ voet
2 dito	5 en 6	-	5½ voet
1 Keerkorbeel	5 en 7	-	3 voet
1 Steenbord	2½ en 18	-	3½ voet
1 Papegaibek over de Pen van de as	6 en 10	-	3½ voet
1 Vangbalk voor 8 en 10 agter	10 en 12	-	12½ voet
1 hanger	8 en 8	-	6 voet
1 Strijk	5 en 7	-	6 voet

Art. 3.

Eikenhoud

op de ondersolder

1 IJerbalk tot de Groote Schruif	8 en 10	L.	8 voet
1 dito tot de kleine	8 en 10	-	8 voet
1 Donsbalk	10 en 11	-	9½ voet
8 Peulhouten	4 en 20 dm kant		
8 dito op de binnenstijpen	4 en 18 dm kant		
1 Kruias	10 en 10	-	7 voet

Arti 4.

Greinen Houd

Tot de Kap			
16 korte spruitjes	5 en 7	Lang	5 voet
1 Brilstok	5 en 7	-	8½ voet
1 dito agter	4 en 6	-	8 voet
4 manties op de korte spruit	4 en 6	-	3 voet
4 Spantstukken met bogt	5 en 6	-	13½ voet
2 hanebalken	2 en 12	-	9 voet
1 Naald	5 en 7	-	11 voet
6 Scheerings	4 en 5	Lang na eis	
6 Anlopers	4 en 5	Lang na eis	
Een Steert onder	12 en 14 boven	10 en 12	L. 38 voet
2 Lange schoren	5 en 7	-	46 voet
2 korte schoren	5 en 7	-	25 voet
4 Schoren tegen de Lang-Spruit	5 en 7	-	7 voet
1 Konings Spil	17 en 17	-	24 voet
1 Dito onderspil tot de G. Schruif	14 en 14	-	15 voet
1 Dito tot de kleine Schruif	13 en 13	-	15 voet

Arti 5.

Eiken Houd

Tot de Grote Schruif en Bak

de Grote Schruif over zijn Diameter 70 Duim in zijn draat 18 voet

1 Schruifbalk	18 en 18	Lan	26 voet
5 Cosijns als volgt			
2 Agterste Stijlen	9 en 9	Lang	12½ voet
1 drumpel daar in	9 en 9	-	8½ voet
2 Stijlen	8 en 8	-	11¾ voet
2 dito	8 en 8	-	10½ voet
2 dito	8 en 8	-	9½ voet
2 dito	8 en 8	-	8 voet
4 Drumpels	8 en 8	-	8 voet
10 Carbeels	5 en 10	-	3 voet
1 Potbalk	9 en 9	-	7½ voet
1 dons balk	13 en 14	-	10½ voet
1 Halsbalk	11 en 13	-	10 voet
2 Keermanties	6 en 8	-	3½ voet
1 Keercarbeel	6 en 8	-	3 voet
1 hooft	6 en 8	-	4 voet
2 Schoren tegen de dons balk	4 en 6	-	7 voet
2 Dito tegen de halsbalk	4 en 6	-	6 voet
1 Stuk daer de dons balken in draeien met haar enden	13 en 14	-	4 voet

Arti 6.

Eiken houd

Tot de kleine Schruif en Bak

over zijn diameter 37 duim in zijn draat 18 voet

1 Schruifbalk	15 en 15	Lan	26 voet
5 Cosijns als volgt			
2 Agter Stijlen	6 en 8	Lang	12½ voet
1 drumpel daar toe	6 en 8	-	7½ voet
2 Stijlen	6 en 7	-	11¾ voet
2 dito	6 en 7	-	10½ voet
2 dito	6 en 7	-	9½ voet

2 dito	6 en 7	-	8 voet
4 Drumpels	6 en 7	-	7¼ voet
10 Carbeels	4 en 8	-	3 voet
1 Potbalk	7 en 8	-	6½ voet
1 Halsbalk	9 en 11	-	8½ voet
1 dons balk	10 en 12	-	9 voet
2 Keermanties	5 en 7	-	3¼ voet
1 hoofd	5 en 7	-	3½ voet
1 Ceercarbeel	5 en 7	-	2½ voet
2 Schoren tegen de dons balk	4 en 6	-	7½ voet
2 dito tegen de halsbalk	4 en 6	-	8 voet

Arti 7.

Eiken houd tot de voorbak

Binnen en buiten de molen

1 Cosijn tot de Grote Schruifbak	4 en 6	Lang	26 voet
1 dito Cosijn	4 en 6	-	26 voet
1 dito	4 en 6	-	26 voet
3 dito tot de kleinste	4 en 6	-	
Samen lang			60 voet
2 dito daar de bak ineen loopt	5 en 6	-	65 voet
3 dito buiten de molen	5 en 6	-	72 voet
8 Kruipalen op de koppen	9 en 9	-	10 voet

Arti 8.

Greinen houd

Tot de Grote Schruif en Schruifbalk

375 vot tot Scheppen zonder spint	2½ en 12 duim		
15 Posten tot kleding in de bak	2½ en 12	Lang	19½ voet
32 Ribben in de bak	2½ en 4	L	19 voet
5 Hoofden op de bak	5 en 7	-	7¾ voet
3 dito op de binnen bak	5 en 7	-	7¾ voet
5 dito binnen en buiten de molen	5 en 7	-	11½ voet
12 deelen tot kleding over de bak	1½ en 12	-	20 voet
7 dito tot kleding	1½ en 12	-	28 voet
2 dito tot valschotten	5/4 en 12	-	18 voet
14 Posten tot een voorhacing	3 en 12	-	15 voet
1 Gording	6 en 8	-	16 voet

Arti 9.

Greinen Houd tot de kleine Schruif en bak

14 Posttn tot Scheppen sonder spint	2½ en 12	L	18 voet
8 Posten tot kleding	2½ en 12	L	19 voet
8 dito tot kleding	2½ en 12	L	19½ voet
24 Ribben in de bak	2½ en 4	-	19 voet
5 Ho[o]fden op de bak	5 en 6	-	6½ voet
3 dito binnen de molen	4 en 6	-	6½ voet
6 deelen tot kleding op de bak	1½ en 12	-	19½ voet

Arti 10.

Greinen Houd tot kleding in de uitloopbak

zo binnen als buiten de molen

de voorbak 7 voet hoog.

12 binnen tot de Boom van beide	2 en 12	Lan	20 voet
12 buiten de molen in de voo[r]bak	2 en 12	L	22 voet

7 dito tot zijtkleding	2½ en 12	-	20 voet
7 dito tot de ander zijt	2½ en 12	-	16 voet
7 dito tot de kleine bak	2½ en 12	-	20 voet
14 dito buiten de molen an beide zijden van de voorbak	2½ en 12	-	22 voet

Arti 11.

Greinen Houd tot kisten agter de schruifbakken

1 Cosijn agter de Grote Schruifbak	5 en 7	L	22 voet
2 Posten tot zijtkleding	2 en 12	L	18 voet
2 dito tot de boom	2 en 12	L	20 voet
1 Hooft op hekkosijn met een sponning	5 en 7	L	7½ voet
2 Posten tot schuifers	2½ en 12	-	35 voet
1 Cosijn tot agter de kleine bak	5 en 7	-	20 voet
1 Hooft	5 en 7	-	6½ voet
2 Posten tot zijtkleding	2 en 12	-	18 voet
2 dito tot de boom	2 en 12	-	16 voet

Arti 12.

Hamburge.

2 Roebalken	14 en 16	Lang	65 voet
4 Lasken Oostzees	Lang na vereis		
120 Hekken	1½ en 2½	Lang	7¾ voet
4 Voorzooms	1½ en 6	-	37 voet
4 Loopplatten	1¼ en 2	-	37 voet
8 dito	1 en 2	-	37 voet
4 Vuiren tot borden	¾ en 16	-	18 voets
8 dito tot middel en bov. B.	¾ en 13	-	18 voets
Met zijn slingerklampen en seilarms van eiken.			

Arti 13.

Vuiren Houd

44 delen tot kleding onder de Reidborden	5/4 en 12	Lan	18 voets
24 dito tot onder solder	5/4 en 12	L	24 voets
16 dito tot boven zolder	5/4 en 12	L	18 voets
4 dito tot middel solder tot een trap	5/4 en 12	-	24 voets
6 dito tot deuren	5/4 en 12	-	24 voets
10 dito tot het stormend	5/4 en 12	-	24 voets
4 dito tot kasten in het Reid	5/4 en 12	-	18 voets
6 dito tot treden in de trappen	5/4 en 10	-	18 voets
3 dito tot een mol op de kap	5/4 en 13	-	18 voets
1 tot een bef 1 tot borsten de bef	1½ en 15	-	18 voets
8 Reidborden boven	1½ en 14	L	8 voet
1 Juffer tot een vangstok	30 voets		
1 vuiren 24 voets balk onder de schruifbakken			
2 sware Juffers tot Ankers an de Grote Schruifbak	36 voets		
2 dito an de kleine Schruifbak	36 voets		
8 dito an de kruipalen tot koppeling	30 voet		

Greinen.

2 Trapbooms	2 en 10	Lang	15 voet
2 dito tot middeltrap[p]en	2 en 10	L	11 voet
2 dito tot bovenste trap[p]en	2 en 10	L	11 voet
1 Hangtrap boven in de kap	5 en 7	L	6 voet

Arti 14.

Serkstenen en metaal

1 Halssteen onder de as	10 en 10	L	20 d
1 Pensteen onder de as	9 en 9	L	18 d
1 Keersteen tegen de hals	4 en 6	L	10 d
1 Steen onder de Grote Schruif	9 en 9	L	18 d
1 Keersteen daar tegen	4 en 6	L	10 d
1 Steen onder de kleine Schruif	8 en 8	L	15 d
2 metalen Potten			
1 tot de Grote Schruif	6 en 6	dik	4 d
1 dito tot de kleine	5 en 5	dik	4 d
3 metalen Noten bij de boventappen groot na eijs			

Arti 15.

droog IJpern Houd tot de gaande werken.

Een Boven Rad groot over zijn diameter $9\frac{1}{4}$ voet de de Ploijen	7 en 23 d		
Lang $9\frac{1}{4}$ voet de beleggen	5 en 12	L	28 v
met 66 Asijnen kammen de koppen	$2\frac{1}{2}$ en $3\frac{1}{4}$ dm kant		
4 Greinen Arms daar op	12 en 14	Lang	$8\frac{3}{4}$ v
Een Boven Bonkelrat groot over zijn diameter 5 voet met dubbelde bladen te samen dik 9 duim met 35 Asijnen kammen de koppen $2\frac{1}{2}$ en $3\frac{1}{4}$ dm kant			

Arti 16.

Een Takrat ⁷ groot over zijn middellijn 7 voet 4 Ploijen	3 en 18 d	L	$6\frac{1}{2}$ voet
22 voet tot beleggen	5 en 10 dm		
Hijr in 71 Asijnen kammen de kop	$2\frac{1}{2}$ 4n 4 d		
Hijr op 4 Greinen Arms	9 en 12	L	$6\frac{3}{4}$ voet
Een Schijfloop om de Spil van de Grote Schruif de Bladen 4 en 22 d met 37 Palmboom staven	$2\frac{1}{2}$ d	Lan	17 d
Een Schijfloop om de Spil van de kleine Schruif de bladen 4 en 21 d met 36 Palmboom staven	$2\frac{1}{2}$ d	Lan	17 d

Arti 17.

Een Rat om de Spil van de Grote Schruif groot over zijn middel $4\frac{3}{4}$ voet met 36 Asijnen kammen 4 Ploijstukken	5 en 18 d	Lang	$4\frac{3}{4}$ voet
de Beleggen	4 en 11 dm		
Een Rat om de Grote Schruif over zijn diameter $6\frac{1}{2}$ voet			
Hijr in 47 Asijnen kammen 4 Ploeijsstuk 6 en 20 dm	Lang $6\frac{1}{2}$ voet		
de koppen van de kammen $2\frac{1}{2}$ en $3\frac{1}{8}$ dm de beleggen 4 en 11 d			

Arti 18.

Een Rat onder om de Spil van de Kleine Schruif over zijn middel groot $4\frac{1}{2}$ voet			
Hijr in 33 Asijnen kammen			
4 Ploijstukken	5 en 15	Lang	$4\frac{1}{2}$ voet
de beleggen	3 en 11 dm		
1 Rat om de Kleine Schruif over zijn middel groot	6 voet		
met 41 Asijnen kammen de ploijen	5 en 20 d	Lang	$5\frac{3}{4}$ voet
de beleggen	3 en 11 dm		

Arti 19.

4 Greinen Arms op het Rat om de Spil van de Grote Schruif	7 en 9	L	$6\frac{1}{2}$ voet
4 Greinnen Arms op het Rat om de Spil van de kleine Schruif	6 en 8	L	$4\frac{1}{2}$ voet
4 Eiken Arms op het Rat om de Grote Schruif	7 en 9	L	$6\frac{1}{2}$ voet
4 Eiken Arms op het Rat om de kleine Schruif	6 en 8	L	$5\frac{3}{4}$ voet
Een wilgen of witblatten vang	10 en 13	Lan	25 voet

Arti 20.

Ijserwerk.			
2 Banden om de boven bonkeler met $4\frac{3}{4}$ duims klinken door de bladen	2 en $\frac{1}{2}$ dm	Plm Lang	14 voet
4 holvasten an de banden			
8 Bouten door het boven rat	1 duims		
16 dito door de beide spilraden	1 duims		
16 dito door de schruifraden	1 duims		
8 dito door het Takrat	1 duims		
4 dito door ijde schijfloop	1 duims		
4 Banden om ijder schijveloop	1 duims		
Na vereis			
2 Banden om de Beleggen van het Takrat	$1\frac{1}{2}$ en $\frac{1}{8}$ d	L na eijs	
8 Holvasten hijr om			
1 Bout boven door de steert en spruit	$\frac{5}{4}$ dm		
1 door de steert en lange schoren	$\frac{5}{4}$ dm		
1 door de steert en korte schoren	1 dm		
2 door de schoren en lange spruit	1 dm		
2 door de schoren en korte spruit	1 dm		
2 door de lange spruit en voeghouten	$\frac{5}{4}$ dm		
2 door de korte spruit en voeghouten	1 dm		
4 krambouten door de voeghouten met zijn krammen	1 dm		
2 door de wintpeul en voeghout	$\frac{5}{4}$ dm		
2 holvasten op de wintpeul	2 en $2\frac{1}{2}$	La	$2\frac{1}{2}$ voet
8 bouten door de kuip nootring en stijlen	1 duims		
4 dito door het steenbort	$\frac{3}{4}$ duims		
Een bant ront om de kuip pl.m. lang 52 voet	2 en $\frac{1}{2}$ dm kant		
6 Ijsern Scheppen agter in de Schruiven Lang en swaar na vereis van 't werk de schruiven zullen van boven tot beneden met een ijserbant moeten worden beslagen te sam pl.m. lang 175 voet	briet $\frac{5}{4}$ dik $\frac{1}{8}$ dm		
dan door ijder schep een spijker in de bant			
2 banden om de kop van de af $1\frac{1}{2}$ dm kant			
2 dito $\frac{5}{4}$ dm kant			
34 Scheenen in de hals van de as met staal	$1\frac{1}{2}$ e 1 dm	La	13 dm
14 Scheenen in de pen met staal	$\frac{3}{4}$ en $\frac{5}{4}$ dm	L	12
3 Schruifbanden 2 om de hals 1 om de pen			
1 Toebant om de pen			
1 insteker in de pen van de as met staal	$2\frac{1}{2}$ en $2\frac{1}{2}$ dm	Lang	2 voet
een pot met een stalen plaat	6 en 6 dm kant		
26 Schenen in de Grote Schruifbalk met staal	$\frac{3}{4}$ en $\frac{5}{4}$ dm	Lan	13 dm
2 Schruifbanden daar om met S[chruiven]			
20 Schenen in de kleine Schruifbalk met staal	$\frac{3}{4}$ en $\frac{5}{4}$ dm	L	13 dm
2 Banden daar om met schruiven			
6 Holvasten boven an de scheppen in de balk			

Arti 21.

Lopent ijser			
1 insteker in de Grote Schruifbalk met kruis en bant swaar na vereis van 't werk	3 en 3 dm kant	Lang	$3\frac{1}{2}$ voet
1 Bout daardoor 1 duims			
1 insteker in de kleine Schruifbalk	$2\frac{1}{2}$ en $2\frac{1}{2}$ dm kant	Lang	3 voet
1 insteker boven in de koningspil boven in zijn sirkel	$3\frac{1}{2}$ en $3\frac{1}{2}$ dm	Lang	$4\frac{1}{2}$ voet

met kruis en bant en bout	1 dms	L	4 voet
1 dito onder in de selfde spil	3 en 3½ dm kant		
met kruis en bant en bout	1 dm		
1 insteker boven in de spil van de Grote Schruif			
in 't sirkel	3 en 3 dm	Lan	4 voet
met kruis en bant en bout	1 dm		
1 dito onder in de selfde spil	3 en 3 dm	Lan	3½ voet
met kruis en bant en bout	1 dms		
1 insteker boven in de spil van de kleine Schruif	3 dm dik	Lang	3¼ voet
met kruis en bant en bout	1 dms		
1 dito onder in de selfde spil	2½ en 3 dm	Lan	3 voet
met kruis en bant	1 dms bout		
dese voorschreven spillen alle gedraait			

Arti 22.

10 Platen tot de vang alle best taei ijser	2 en ½ dm dik	Lang	2¼ voet
door ijder paar 2 bouten extra taei	1 dm		
2 bouten met schennieren do[o]r de voeghouten			
an de vang	1½ duims taei		
2 bouten door de vangbalk	1 duims		
2 dito do[o]r het slothout	1 duims		
Een Sabelijser	¾ en 3 d	Lang	na eis
Een beugel met een bout an de vangstok			
2 beugels om de kruipalen dik 1 dm wijt dm			
Alle dese voorschrevene bouten met spilts en weijen voorzien.			
Alle rongen en spijkers zo taeije als brosse sullen door den annemer geleverd worden.			

Arti 23.

4 seillen van best karreldoek⁸ 2 baan breet Lang na vereis

Arti 24.

Eertwerk

de molenberg pl.m. hoog 9 voet over zijn diameter in zijn anlaag 80 voet met een afdoseering tot op de kap van een diameter van pl.m. 60 voet.

Naar anwijs van de uitbesteders.

Arti 25.

Touwerk

1 kruitouw	dik 4½ dm	L	4½ vaam ⁹
1 Teutouw	dik 4 dm	L	4½ vaam
1 vangtouw	dik 2½ dm	L	7 vadem
65 bos 2 streng teertouw tot dekken			
1 tou binnen an de vangbalk	2 vaam	3 duims	
Alle van reine Hennip geslagen exempt het dektouw.			

Noten:

1. Grazen - oppervlaktemaat; een gras is iets meer dan 0,4 hectare.
2. RHC Groninger Archieven. Toegangsnummer: 2489. Archieftitel: Documentatie Groninger molens. Inventarisnummer 153. Hoogkerk.
3. "Het patent van watermulder Wierts". Geplaatst op 16 maart 2012 op de weblog van Groninganus. <http://groninganus.wordpress.com/2012/03/16/houder-van-een-watermolen-te-hoogkerk>
Bronnen: Archiefbewaarplaats waterschap Noorderzijlvest, archief waterschap De Verbetering, inv. nrs. 40 (kwitanties Zuidermolenpolder), 37 (kasboek Zuidermolenpolder) en 1 ('Prothocol der participanten van de watermolen tusschen de Onlanze dijk en het trekpad buiten der A poort'). Zie ook: "De watermolens van Hoogkerk". Geplaatst op: 14 maart 2012, eveneens op de

weblog van Groninganus. <http://groninganus.wordpress.com/2012/03/14/de-watmolens-van-hoogkerk-1812> voor meer informatie. zie eveneens: “Wie het kleine niet acht, mist verhalen”, met een rekening van de zeilmaker J. Brands voor de volmachten van de watermolen “Bij heide-weers”, ca. 1809. Geplaatst op: 15 maart 2012, eveneens op de weblog van Groninganus. <http://groninganus.wordpress.com/2012/03/15/wie-het-kleine-niet-acht-mist-verhalen>

4. Het bestek van de Zuiderwatermolen komt uit het archief van het waterschap ‘De Verbetering’, berustend bij het Waterschap Noorderzijlvest te Groningen. Met dank aan Harry Perton voor het beschikbaar stellen van het materiaal.
5. Groninger maat - De afgeleide maten van de Groninger maat zijn: 1 voet = 29,22 cm = 12 duim; 1 duim = 2,435 cm = 8 lijnen; 1 lijn = 0,30 cm.
6. Voor een verklaring van de namen in dit bestek, zie het molenwoordenboek op de site van de auteur: http://www.bdpoppen.nl/pdf/molenwoordenboek_bdp.pdf
7. Takrat, takrad - een typisch Groninger benaming voor het horizontaal draaiende rad, waarop meerdere rondsels of schijflopen voor de maal- of pelstenen kunnen worden aan- en afgekoppeld. In de rest van het land wordt de benaming spoorwiel gebruikt.
8. Karreldoek, ook karlboek - zeildoek voor schepen en molens van fijn uitgekeelde hennep.
9. Vaam of vadem - een oude lengtemaat van 6 voet ofwel 1,8288 meter.

Een houten schroef (vijzel) gemaakt door molenmaker Arend Hazenberg in 1949 te Brittil.

